

שו"ת הריב"ש סימן קנו והראן, לרבי עמרם בן מרואם, י"א.

אח מאד נעלה, ישמך השומר רגלי חסידיו. הגיעוני כתביך, האחד על יד היהודי משביליא, עוד הגיעני כתב שני על ידי בן ביטש, ולשניהם עשו הקהל כראוי. ולבן ביטש חתמתי בשטרו לכבודך, כי הולך הוא לבגאיה ולקוסטנטי"נה. עוד הגיעני כתב שלישי בחול הסוכות, על ידי היקר גיסי. ולכל אלה הכתבים לא ה' לי פנאי ויכולת לענות אליך, זולתי בכתב הראשון, אשר בו החלוף, עניתך על יד היהודי ההוא, והודעתך איך כתבתי לך דרך הוני"ן ע"י סוחר נכבד מתלמסאן, מכירו של הנעלה רבי אברהם ששפ"ו י"א. ועם כתביו שלחתי לך טופס תשובתי למלק"א, וכן מה שנ"ל מתשובתך לשם. ואין ספק אצלי שהגיע אליך או יגיעך, ואם לא הגיעך הודיעני ואוסיף שנית לכתבה אליך. וגם הודעתך, כי מורי הרב רבי פרץ הכהן ז"ל, לא היה כלל מדבר ולא מחשיב באותן הספירות. גם שמעתי מפיו, שהרב רבי שמשון מקינון ז"ל, ל' שהיה רב גדול מכל בני דורו, וגם אני זכור ממנו ואם לא ראיתיו בעיני, והוא היה אומר: אני מתפלל לדעת זה התינוק; כלומר, להוציא מלב המקובלים, שהם מתפללים פעם לספירה אחת ופעם לספירה אחת, כפי ענין התפלה. והם אומרים, כי זה פ' מה שאז"ל: הרוצה להתחכם, ידרים, להתעשר, יצפין; ר"ל, יכוין למדת ימין או למדת שמאל. גם בתפלת שמנה עשרה יש להם בכל אחת ואחת כונה לספירה ידועה. וכל זה הוא דבר זר מאד בעיני מי שאינו מקובל כמו הם; וחושבים, שזה אמונת שניות. וכבר שמעתי אחד מן המתפלספים מספר בגנות המקובלים, והיה אומר: הע"ג מאמיני השלוש, והמקובלים מאמיני העשירות. וכבר קרה לי בהיותי בסרקסט"ה, שבא לשם החכם הישיש דון יוסף נ' שושאן ז"ל, אשר כבר ראיתי אותו בבלנסיא"ה, והוא היה חכם בתלמוד, וראה בפילוסופיא, והיה מקובל וחסיד גדול ומדקדק במצות, וביני וביני היתה אהבה וחשק גדול. ופעם אחת שאלתי לו: איך אתם המקובלים, בברכה אחת מכוונים לספירה ידועה, ובברכה אחרת לספירה אחרת? ועוד, הכי יש אלהות לספירות, שיתפלל אדם להן? וענה לי: חלילה שתהיה התפלה כי אם לשם יתברך עלת העלות. אבל הדבר הזה כמו מי שיש לו ריב, ושואל מן המלך שיעשה לו דין, יבקש ממנו שיצוה אל היושב על המשפט שידין לו, לא שיצוה זה אל הסוכן הממונה על האוצרות, כי תהיה שאלתו בטעות. וכן אם ישאל מן המלך שיתן לו מתן, לא יאמר לו שיצוה אל השופט, אבל שיצוה אל הסוכן. וכן אם ישאל ממנו יין, יבקש שיצוה זה לשר המשקים; ואם ישאל לחם, יאמר לשר האופים; לא בהפך זה. כך הוא בענין התפלה, שהיא לעולם לעלת העלות, אלא שמכוין המחשבה להמשיך השפע לאותה ספירה המתיחסת לאותו דבר שהוא מבקש עליו. כמו שתאמר, שבברכת על הצדיקים יכוין לספירה הנקראת חסד, שהיא מדת רחמים, ובברכת המינין יכוין לספירה הנקראת גבורה, שהיא מדת הדין; והקש על זה. זה באר לי החסיד הנז' מכוונת המקובלים, והנה טוב מאד. אמנם, מי מכניס אותנו בכל זה? הלא טוב להתפלל סתם לשם יתברך בכונה, והוא ידע באיזה דרך ישלים המבקש; כמאמר הכתוב: גול על ה' דרכך, ובטח עליו והוא יעשה. וזה מה שאמר הרב הגדול רבי שמשון דקינון ז"ל, שהזכרתי למעלה. וכן הודעתך מה שאמר אלי ביחוד מורי הרב רבינו נסים ז"ל, כי הרבה יותר מדאי תקע עצמו הרמב"ן ז"ל להאמין בענין הקבלה ההיא; ולזה איני תוקע עצמי באותה חכמה, אחר שלא קבלתיה מפי מקובל חכם. ואם ראיתי באורים על סודות הרמב"ן ז"ל, וגם הם אינם מגלי' שרשי החכמה ההיא, ומגלים טפח ומכסים כמה טפחים, וקרוב לטעות בדבר מהם; ולכן בחרתי לבל יהיה לי עסק בנסתרות. ומה ששאלת, אם הספירות למטה ממעלת המלאכים או למעלה מהם? אין ספק כי הספירות הם למעלה, והם נאצלו ראשונה, מן העשירות נאצלו המלאכים לדעת המקובלים; וכ"כ בפירוש רבי שם טוב בן גאון ז"ל בתחלת באורו לסודות הרמב"ן ז"ל. ורבי יהודה הלוי ז"ל כתב בסלוק אחד שעשה ליום הכפורים, היו אומרים אותו בברצלונה בהיותה בשלותה, כי דוד ע"ה, באמרו: ברכו ה' מלאכיו, רמז לעולם המלאכים. ובאמרו: ברכו ה' כל צבאיו, רמז לעולם האמצעי. ובאמרו: ברכו ה' כל מעשיו, רמז לעולם התחתון. ובעולם המלאכים אמר כלשון הזה: וכמה פנים לפני' הנוראים וכמה אחורים לאחורים הנוראים. והספר ההוא, אשר אמרת שהוא לחכם רבי יצחק בן לטף, קראו: צורת עולם, הנה הוא אצלי, ובו כ"ז פרקים. וכן ספר אחר לו, קראו: צרור המור, ובו י"א פרקים; וענין הספר הזה מענין הספר הקודם. עוד ספר אחר קטן, מחזיק ק' עליו, קראו: רב פעלים, לפי שהוא מדבר במינין רבים; וזה, לא חלקו לפרקים, כי אם למאמרים, והם פ"ח מאמרים. עוד לו פירוש קהלת, והוא פירוש נאה על דרך הפשט, נוטה אל המושכל והחכמה הטבעית. עוד הספר הגדול והנאה שבספריו, קראו: שער השמים, והוא כעין מורה הנבוכים, חלקו לארבעה שערי': השער האחד יש בו כ"ח פרקי', השער הב' יש בו כ"ה פרקי', השער הג' יש בו י"ב פרקים, השער הרביעי יש בו י"ו פרקים. והספר הזה הוא נכבד מאד, ומדבר בו כפי המושכל והחקירה הפילוסופי', אבל מבטל דעותיהם במה שהם כנגד תורתנו. כי החכם הזה נראה שראה הרבה בפילוסופי', והיה עם זה תוריי וחסיד. וכן כתב בו טעמי מצות; ולא ראיתי בספר ההוא שיזכיר עשר ספירות, רק עשר מעלות המלאכים, כפי שהזכירה הרמב"ם ז"ל בספר המדע. ובספר הזה, מרחיב בו הבאור בכל דרכיו, זולתי בקצת דברים שמעלים, ואומר: והבן זה. אבל בספר שרמזת אליו, כל דבריו

סתומי, אין אדם מבין בהם; ומי שיקדים לזה הספר קריא' ספר שער השמי', יהי' לו תוספת הבנה בזה. ובספ' הזה הסתום, הזכיר עשר ספירות, אבל לא כדרך קבלת הרמב"ן ז"ל והנמשכים אחר קבלתו. כי בספר הזה נראה כי דעתו שמעלות המלאכים הם מכלל העשר, ועשה שלש מעלות ראשונות מן המלאכים המתוארו' באש ובמים ורוח. וכבר הזכירו, כי הנברא הראשון נקרא אש לוקט, והצורה הרביעית היא אור השמש, והחמישית היא גלגל השכל, והוא כלל הגלגלי', והארבע צורות הנשארות הם ד' צורות היסודיות; כמש"כ זה בפ"כ מן הספר. ואין זה כלל דעת חכמי הקבלה, ונראה שהם דברים ברא אותם מלבו ומשכלו בלי קבלה; וכן הזכיר זה הוא עצמו בפ"ה מן הספר. ומי יטריח מחשבתו להבין הדברים החדשים העולים בלבו, והוא מסתיר ומכסה אותם; ולכן אמרתי בלבי, יהיו לו לבדו ואין לאחרים אתו. הן אמת פירש ל"ב נתיבות כדרך המקובלים, שהם עשר ספירות וכ"ב אותיות, שבהם יסוד הדב', ושהם נרמזות במלות שעולה כ"ב וי', וזה נאה; אך בעצם הספירות בירר דרך לעצמו מלבו. ולזה אני אומר, שאין לסמוך בדברים כאלו אלא מפי חכם מקובל, ועדיין אולי.